

S. Sayısı : 124

Türkiye - Letonya ticaret mukavelesinin tasdiki hakkında kanun lâyihası ve Hariciye ve İktisad encümenleri mazbataları (1/952)

T. C.
Başvekâlet
Kararlar müdürlüğü
Sayı : 6/680

28 - II - 1938

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Türkiye - Lettonya ticaret mukavelesinin tasdiki hakkında Hariciye vekilligince hazırlanan ve İera Vekilleri Heyetince 17 - II - 1938 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

Başvekil
C. Bayar

Esbabı mucibe

Türkiye Cümhuriyeti ile Lettonya Cümhuriyeti arasındaki ticarî münasebetleri şimdiye değin 19 birinci kânun 1929 tarihli Modus vivendi tanzim ediyordu. 1931 yılında baş gösteren cihan iktisadî buhranı yüzünden tabikî taammüm eden kontenjan sistemi dolayısıyla adı geçen ülke ile olan ticaretimiz her ne kadar sekteye uğramamış ise de bunun inkişafı için yeni ihtiyaçlara daha uygun anlaşmaların akdi lüzumu hissedilmiş ve o zamandanberi yapılan muhabereleler sonuncunda bir Lettonya murahhas heyeti geçen yılın sonuna doğru Ankaraya gönderilmiştir. Vukubulan müzakerelerden sonra iki taraf vatandaşlarına diğerinin ülkesinde ticaret ve ikamet için müteakabilen kolaylıklar ve faydalar temin eden ve her birinin tabii veya mamul müstahsallarını diğerinin ülkesine idhallerinde, her nevi rüsum, harç, tekâlif ve gümrük cetveli ve tarifelendirme usulleri hususunda « en ziyade müsaadeye mazhar millet » muamelesinden, orada meri kanunî hükümler mahfuz kalmak şartile, istifade ettiren bir yıl müddeti haiz örneği ilişik ticaret mukavelesi 12 ikinci kânun 1938 de Rigada imza edilmiştir.

Hükümetiniz, iki ülke arasındaki ticarî münasebetleri tanzim ve bunların inkişafını temin edecek olan bu vesikayı tasvib nazarlarına arzeyler.

Hariciye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Hariciye encümeni
Esas No. 1/952
Karar No. 17

22 - III - 1938

Yüksek Reisliğe

Türkiye ile Letonya arasında 12 - I - 1938 tarihinde Rigada imzalanan ticaret mukavelesi- ne aid olup Başvekâletin 28 şubat 1938 tarih ve 6/680 sayılı tezkeresile Büyük Meclise sunulan

kanun lâyihası encümenimize havale buyurulmakla Hariciye vekili Dr. Tevfik Rüştü Aras hazır olduğu halde tedkik ve mütalea olundu.

Hükümetçe umumî şekilde kabul edilmiş olan esaslar dahilinde tanzim ve imza kılman işbu anlaşmanın iki memleket arasındaki ticaret münasebatını idame ve takviye eylediği ve bizim bu memlekete olan ihracat ve idhalât hacmimizin büyümesine ve canlanmasına meydan açacağı tedkik neticesi görülmekle kanun lâyi-

hası aynen kabul edilmiş ve havalesi mucibince İktisad encümenine tevdi buyurulmak üzere Yüksek katınıza sunulmuştur.

Hariciye E. Reisi	M. M. Na.	Kâtib
Trabzon	Kastamonu	Kastamonu
Hasan Saka	Şerif İlden	Şerif İlden
Kars	İzmir	Kocaeli
M. Akyüz	Halil	S. Yiğit
Antalya	Tokad	Erzurum
Dr. C. Tanca	N. Poroy	P. Demirhan

İktisad encümeni mazbatası

T. B. M. M.

İktisad encümeni

Esas No. 1/952

Karar No. 25

28 - III - 1938

Yüksek Reisliğe

Türkiye ile Letonya arasında akid ve imza edilen ticaret mukavelesinin tasdiki hakkında Hariciye vekilligince hazırlanıp İcra Vekilleri Heyetinin 17 - II - 1938 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası ve Hariciye encümeni mazbatasını encümenimize havale edilmekle tedkik ve müzakere olundu:

İki memleket arasındaki ticarî münasebatın inkişaf ve takviyesini istihdaf eden işbu ticaret mukavelesi diğer Devletler ile aramızda aktedilen mukavelelerde olduğu gibi ötedenberi kabul ettiğimiz umumî iktisad prensiblerimize uygun ve memleketimizin sanayi ve ihracatını koruyacak esaslar göz önünde tutularak akte-

dilmiş bulunduğundan encümenimizce kabulü muvafık görülmüştür.

Umumî Heyetin tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

İk. E. Reisi	M. M.	Kâtib
İzmir	Giresun	Niğde
R. Köker	I. Sabuncu	R. F. Talay
Seyhan	İzmir	Zonguldak
E. Nayman	B. Arıman	H. Karabacak
Samsun	Kocaeli	Gazi Anteb
A. Tunali	I. Diplan	B. Kaleli
Maraş	Konya	
K. Kusun	A. H. Dikmen	

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye - Lettonya ticaret mukavelesinin tasdiki hakkında kanun lâyihası

MADDE 1 — Türkiye Cümhuriyeti Hükümeti ile Lettonya Cümhuriyeti Hükümeti arasında geçen yılın sonunda Ankarada akdedilib 12 ikinci kânun 1938 de Rigada imzalanan ticaret mukavelesi tasdik edilmiştir.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

MADDE 3 — Bu kanunun hükümlerini icra-

ya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

17 - II - 1938

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
C. Bayar	Ş. Saracoğlu	K. Özalp
Da. V.	Ha. V.	Mal. V.
Ş. Kaya	Dr. R. Aras	F. Ağralı
Mf. V.	Na. V.	İk. V. ve Zr. V. V.
S. Arıkan	A. Çetinkaya	Ş. Kesebri
S. İ. M. V.		G. İ. V.
Dr. H. Alataş		Rana Tarhan

TÜRKİYE İLE LETONYA ARASINDA TİCARET MUKAVELENAMESİ

Türkiye Cümhuriyeti Reisi ve Letonya Cümhuriyeti Reisi, iki memleket arasında ticarî münasebetlerin inkişafını tergihter arzusile mütehassis olarak bu hususta bir Ticaret Mukavelesi akdine karar vermişler ve mütekabil murahhasları olarak :

Türkiye Cümhuriyeti Reisi

Türkiyenin Letonya orta elçisi ekselans Nuri Batuyu,

Letonya Cümhuriyeti Reisi

Letonya Maliye nazırı ekselans Ludvigs Ekisi tayin etmişlerdir.

Murahhaslar, usulüne muvafık ve muteber görülen salâhiyetnamelerini teati ettikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır :

Madde — 1

Yüksek Âkid Taraflardan her birinin tebaaları, diğerinin ülkesinde, orada meri kavanin ve nizamat mahfuz kalmak kaydı altında, serbestçe yerleşmek ve oturmak, gitmek, gelmek ve seyrüsefer etmek hakkını haiz olacaklardır.

Yüksek Âkid Taraflardan her biri içeriye muhaceret hususunda, kezalik sıhhi zabıta, umumî emniyet ve âmme intizamı sebepleri dolayısıyla ferdi tedbirlerle ikameti men ve hudud haricine târî hususunda tam hareket serbestisini muhafaza eder.

İki Taraf tebaaları, ikamet ve yerleşme dolayısıyla ödenecek her hangi harç ve mükellefiyetler hususunda en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesinden istifade edeceklerdir.

Madde — 2

Yüksek Âkid Taraflardan her birinin tebaası, diğer Tarafın ülkesinde, iki Tarafın karşılıklı mevzuatı ile derpiş edilen haller müstesna olmak üzere, en ziyade müsaadeye mazhar millet tebaasının haiz olduğu şartlar altında her türlü menkul ve gayrimenkul malları iktisab, temellük ve ferağ etmek hakkını haiz olacaklar ve aynı şartlar altında, bu malları satın alma, satma, bağışlama, devir ve ferağ, evlenme mukavelesi, vasiyet ve vasiyetsiz tevarüs yolları ile veya her hangi diğer bir vasıta ile serbestçe tasarruf edebileceklerdir.

İki Âkid Taraf tebaası, yukarıda zikredilen hallerin hiç birinde, her ne nam altında olursa olsun, mahallî tebaa için vazolunmuş veya olunacaklardan başka veya daha yüksek tekâlîfe, harçlara veya vergilere tâbi tutulmıyacaktırlar.

Madde — 3

Yüksek Âkid Taraflardan her birinin tebaası, diğerinin ülkesinde, en ziyade müsaadeye mazhar millet tebaası ile aynı şartlar altında ve memleketin kanun ve nizamlarına uyarak, icrası mahallî tebaaya hasredilmemiş veya edilmeyecek olan her nevi sanat ve ticareti icra veya her hangi hîrfet ve mesleke sülûk hakkını haiz olacaklardır.

Madde — 4

Yüksek Âkid Taraflardan her birinin tebaası, diğerinin ülkesinde, şahısları, malları, hakları ve menfaatleri itibarı ile kezalik her nevi ticaret, sanat, hîrfet veya meslekin icrası hususunda en ziyade müsaadeye mazhar millet tebaasına tarhedilebilecek olanlardan başka veya daha yüksek hiç bir teklif, harç, yahud vasıtalı veya vasıtasız vergilere tâbi tutulmıyacaktırlar.

Bunlar bilhassa, memlekette meri kanunî hükümler mahfuz kalmak kaydı ile, mallarının satış bedelini ve mallarını serbestçe ihraca mezum olacaklar ve bu hususta, ecebî sıfatı ile, en ziyade müsaadeye mazhar millet tebaasının tediye edeceklerinden daha yüksek vergilere, resimlere ve âidata tâbi tutulmıyacaktırlar.

Madde — 5

Yüksek Âkid Taraflardan her birinin tebaası, diğerinin ülkesinde, gerek kara, deniz veya hava ordularında, gerek millî muhafız veya milis kıtalarında, hiç bir askerî hizmete, ne de askerî hizmet yerine geçen bir mecburiyet veya mükellefiyete tâbi tutulmıyacaklardır.

İki Taraf tebaası ancak mahallî tebaaya kanunen tahmil edilecek askerî tekâlif ve istimvallere tâbi tutulacaklardır.

Madde — 6

Yüksek Âkid Taraflardan her birinin tebaasının malları, diğerinin ülkesinde, ancak âmme menafiinden olduğuna kanunen tanınmış sebebe istinaden ve muhik bir tazminat mukabilinde, iki Tarafın karşılıklı mevzuatı ile derpiş edilen usule tevfiikan, istimlâk edilebilecektir.

Madde — 7

Yüksek Âkid Taraflardan her birinin tebaası, diğerinin ülkesinde, şahıslarının ve mallarının kanunî ve adlî himayesine müteallik bütün hususlarda, mahallî tebaaya yapılan muamelenin aynından müstefid olacaklardır.

Binaenaleyh, bunlar, mahkemelere serbestçe ve kolayca müracaat ve mahallî tebaa ile aynı şartlar altında dava ikame edebileceklerdir. Bunlar, diğer Taraf ülkesinde, adlî müzaheretten ve muhakeme masarifini müemmin kefalet akçesi muafiyetinden mütekabiliyet şartı ile müstefid olacaklardır.

Madde — 8

Merkezleri Yüksek Âkid Taraflardan birinin ülkesinde bulunan ve bu memleketin kanunları mucibince teşekkül etmiş bulunan sını, malî şirketlerle sigorta, muvasale ve nakliye şirketleri de dahil olmak üzere anonim şirketler, kooperatifler ve diğer ticarî şirketler, diğer Tarafın ülkesinde kanunî olarak tanınacaklar ve orada gerek müddei gerek müddeaaaleyh olarak mahkeme huzuruna çıkabileceklerdir.

Mezkûr şirketlerin diğer Yüksek Âkid Tarafın ülkesinde ticaret veya sanatlarını icraya kabulleri, kabul harçları ve sair mükellefiyetler hususunda dahi bu ülkede meri veya meriyete girecek kanun ve nizamlara tebaiyetlerine bağlıdır.

İsmi veya nevi ne olursa olsun, vergiler, harçlar ve tekâlif mezkûr şirketlere mümasil millî şirketlere tahmil olunanlardan daha ağır bir tarzda tahmil olunmayacaktır.

Bu şirketler en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesi gören şirketlerle aynı şartlar altında ve memleketin kanunlarına tebaiyet ederek, her türlü menkul malları, ve şirketin işlemesi için lâzım olan gayrimenkul malları iktisab edebilecekler, şu kadar ki, bu halde gayrimenkul iktisabı şirketin asıl gayesini teşkil etmeyecektir.

Madde — 9

Yüksek Âkid Taraflardan hiç birinin, kendisinin diğer Âkid Taraf tebaasına, şirketlerine, kooperatiflerine bahşettiği haklardan başkalarını veya daha genişlerini kendi tebaası, şirketleri, kooperatifleri lehine mütalebe etmek için bu anlaşmada zikredilen en ziyade müsaadeye mazhar millet kaydından mütevellid istifadeyi dermeyan edemeyeceği mukarrerdir.

Madde — 10

Yüksek Âkid Taraflardan her biri menşeli tabii veya mamul müstahsallar, diğer Tarafın ülkesine idhallerinde rüsum, emsal, harç, munzam harçlar veya her hangi tekâlif, gümrük cetveli ve tarife-

lendirme usulleri hususunda en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesinden istifade edeceklerdir.

Madde — 11

En ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesi teminatı, idhalat ve ihracatda rüsumun garantisine ve cibayetine, emtianın antrepolara ve gümrüğe konulmasına, gümrük aidat ve muamelelerine, ve idhal veya ihrac edilen veya transit geçen emtianın gümrükte muamele görmesine ve sevkine, maddelerin muayene ve tahlil tarzlarına, tarifelerin tasnif ve tefsirine, muvakkat idhal ve ihraca ve tekrar ihraca şamildir.

Madde — 12

Yüksek Âkid Taraflardan birinin tabîi veya mamul müstahsalları, bir veya müteaddid üçüncü memleketler ülkelerinden transit suretile geçtikten sonra diğer Taraf ülkesine idhallerinde, menşeleri olan memlekettten doğrudan doğruya idhallerinde alınacak gümrük rüsumu, harçlar veya aidattan başkalarına veya daha yükseklerine tâbi olmayacaklardır. Bu hüküm doğrudan doğruya transit edilen emtiaya olduğu kadar, aktarmadan, tekrar ambalajdan veya antrepoya vazdan sonra transit edilen emtiaya da tatbik olunur.

Madde — 13

Yüksek Âkid Taraflardan her biri, kendi ülkesine idhal edilecek müstahsallara ve emtiaya, idhal edilen maddenin diğer Taraf menşeli olduğunu veya geçirdiği tebeddüller dolayısıyla bu suretle telâkkisi lâzımgeldiğini tasdiklan o Taraf salâhiyettar makamlarınca, işbu mukavelenameye bağlı nümuneye tevfiklan verilmiş ve fransızca tanzim edilmiş bir menşe şahadetnamesi terfikını taleb etmek hakkını muhafaza eder.

Mezkûr menşe şahadetnamelerinin vizesi ve tasdıkları, işbu vesikalarda gösterilen müstahsallar ve emtianın idhal edildikleri Taraf ülkesinde meri nizamlara tevfiklan, Âkidlerin salâhiyettar uzuvları tarafından yapılacaktır.

Menşe şahadetnamelerinin ita ve tasdikına müteallik bütün hususlarda, Yüksek Âkid Taraflar en ziyade müsaadeye mazhar millet kaydını tatbikde mutabıktırlar.

Madde — 14

Yüksek Âkid Taraflar, bir birine, seyrisefain, turizm ve seyyar ticaret memurları hakkında müteakabilen en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesini bahşetmeyi teahhüd ederler.

Madde — 15

Bundan evvelki maddelerde zikredilen teahhüdler, Yüksek Âkid Taraflardan her birinin aşağıda sayılan sebebler dolayısıyla, ittihaz ıztırarında kalabileceği memnuiyet veya takyidlere, eğer bu memnuiyet ve takyidler aynı şartlar içinde bulunan bütün memleketlere aynı zamanda tatbik edilmekte iseler, asla mâni teşkil etmezler.

- a) Âmme emnuiyetine müteallik memnuiyetler veya takyidler,
- b) Sırhî zabıta sebebi dolayısıyla insanların, hayvanların ve nebatların hastalıklara ve parazitlere karşı korunmasını temin maksadile, bu hususlar için aktedilebilecek hususî mukaveleler hükümlerine hâlel gelmemek üzere, vazedilecek memnuiyetler veya takyidler,
- c) Eshîha, mühimmat ve harb malzemesi, ve, fevkalâde ahvalde, her hangi diğer harb levazımı nakliyatına müteallik memnuiyetler ve takyidler,
- d) Aynı cinsten olan millî emtianın istihsaline, ticaretine, nakline veya memleket dahilinde istihlâkine müteallik dahilî mevzuat ahkâmının eenebi emtiasına teşmiline matuf memnuiyetler ve tak-

yidler; bu hüküm, bir Devlet inhisarının veya Devlet tarafından bahşedilmiş bir inhisarın mevzuatını teşkil eden veya edecek olan emtiayı da istihdaf eder,

e) Yüksek Âkid Tarafların da iştirak etmiş buldukları bazı beynelmilel taahhüdlerin yerine getirilmesi için lâzımgelen memnuiyetler veya takyidler,

f) Fevkalâde ve gayritabîî ahvale karşı koymağa ve memleketin iktisadî veya malî sahadaki hayatî menfaatlerini korumağa matuf memnuiyetler ve takyidler.

Madde — 16

Bundan evvelki maddelerde vazedilen üçüncü bir Devletle en ziyade müsaadeye mazhar millet kaidesi :

1 - Hududun iki tarafından on beş kilometreyi geçmeyen bir mntaka dahilinde hudud ticaretini kolaylaştırmak için Yüksek Âkid Taraflardan biri tarafından hemhudud memleketlere bahşedilmiş veya ileride bahşedilebilecek olan gümrük muafiyetlerine, muafiyetlere ve imtiyazlara,

2 - Yüksek Âkid Taraflardan biri tarafından evvelece akdedilmiş veya ileride aktedilebilecek olan bir gümrük ittihadından mümbais gümrük muafiyetlerine, muafiyetlere ve imtiyazlara;

3 - Türkiyenin 1923 de Osmanlı imparatorluğundan ayrılmış olan ülkelere bahşettiği veya ileride bahşedebileceği gümrük muafiyetlerine, muafiyetlere ve imtiyazlara;

4 - Letonyanın Estonyaya, Fenlandiyaya, Lituanıyaya ve Sovyetik Sosyalist Cümhuriyetleri İttihadına tanıdığı veya tanıyacağı gümrük muafiyetlerine, muafiyetlere ve imtiyazlara tatbik olunmayacaktır.

Madde — 17

İşbu mukavele bir senelik bir müddet için akdedilmiştir. Tasdiknamelerin mümkün olan süratle Rigada vukubulacak teatisi tarihinde meriyete girecektir.

Eğer mukavelename, Yüksek Âkidlerden biri tarafından her devrenin hitamından üç ay evvel fesih edilmezse, her defasında yeni bir senelik devre için kendiliğinden uzatılmış olacaktır.

Yukarıdaki ahkâmı tasdik etmek üzere isimleriyukarıda mezkûr murahhaslar işbu mukaveleyi imza etmişler ve mühürlemişlerdir.

Rigada, 12 kânunusani 1938 de iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

İmza

Nuri Batu

L. Ekis

Menşe şahadetnamesi

Gönderen :

İsim :

İkametgâh :

Sokak :

Emtianın nevi

Ambalaj tarzı

Koli adedi

Marka numarası

Ağırlık

{Gayrisafi Kg.
{Safi Kg.

Kıymet : f. o. b.

Sevk yolu

Gönderilen :

İsim :

İkametgâh :

Sokak :

Yukarıda gösterilen emtianın . . . . . menşe ve mevrıdli olduğu ve işbu menşe şahadetnamesinin Türkiye ile Letonya arasındaki 12 kânunusani 1938 tarihli Ticaret Mukavelenamesi ahkâmına tevfikân verildiği tasdik olunur.

